

ÚMYSEL AKO INDIKÁTOR ETICKÉHO SPRÁVANIA V PSYCHOLOGICKÝCH ANALÝZACH

Ján Grác

Abstrakt. Autor sa v príspevku zameriava na psychologickú analýzu neprejaveneho, t.z. iba prežívaného, etického správania. Predmetom jeho analýz v teoretickej rovine je hodnota dobrého a zlého úmyslu. Osobitnú pozornosť venuje etickému hodnoteniu aktívne inhibovaného zlého úmyslu. Predmetom jeho ďalších – empirických analýz je dilema vychádzajúca z možnosti skúmania úmyslu prostriedkami dotazníka, teda na základe introspekcie participantov alebo prostredníctvom kognitívneho textu, teda na základe vedomosti participantov. Následne informuje o relatívne priaznivých výsledkoch výskumu, získaných na vzorke slovenských maturantov. V závere hodnotí klady a limity kognitívneho výskumu v oblasti etického správania mládeže.

Abstract. *Intention as an indicator of ethical behaviour in psychological analyses.* The authors focuses his attention to psychological analysis of non-manifested, i.e. only experienced, ethical behavior. The subject of his analyses within theoretical level is the merit of good and of bad intention. A special attention is devoted to ethical evaluation of actively inhibited bad intention. The dilemma stemming from the possibility of investigation of an intention is the subject of his next, empirical analyses, i.e. on the basis of participants' introspection or via some cognitive text, i.e. based on their knowledge. After that the author informs about relatively reasonable results of the study, which were obtained from a sample of Slovak to-be secondary school leavers. Finally, the author evaluates the positive aspects and the limitations of cognitive study of ethical behaviour of young people.

Pod pojmom úmysel sa všeobecne rozumie uvážení ľudský úkon, pri ktorom sa vôľa rozhodla konať na dosiahnutie istého cieľa. Je teda hnutím vôle zameranej na cieľ konania a je podstatným prvkom mravného hodnotenia činu (Vragaš a i., 2008). Pojem úmysel má však aj širšiu konotáciu; stretávame sa s ním napr. pri celebrowaní svätej omše na úmysel veriacich alebo v modlitbe veriacich „na úmysel Svätého Otca“. V psychológii je zasa úmysel jedným z vysvetľujúcich pojmov pri analýze psychického mechanizmu motivácie. Napríklad v Pardelovom (1973) modeli tzv. motivačného quasipriestoru je pojem úmysel blízky pojmu motív, pre ktorý, podobne ako pre úmysel, je podľa tohto modelu charakteristická cieľovosť a smerovosť.

Medzi psychológmi orientovanými na etiku (a nielen medzi nimi) pretrvávajú otázky, či aj správanie v podobe akéhosi „čistého“ psychického prežívania morálne normovaného obsahu možno zaradiť do kategórie mravných činov. Stanoviská predstaviteľov rozličných

psychologických škôl a smerov sú značne rozdielne. Pre tých, ktorí vychádzajú z klasickej behavioristickej orientovanej psychológie, podľa ktorej prežívanie motívu je len epifenomén konania, teda iba sprievodný jav konania, ktorý ho neovplyvňuje (Watson 1919, Skinner 1968), motív ako morálny čin neexistuje. V protiklade k uvedenému je zasa známa téza ruského psychológa A. E. Leontjeva (1979, s. 80), podľa ktorej: „Niet činnosti bez motívu“, jestvuje iba činnosť so subjektívne alebo objektívne skrytým motívom. Ak by sme túto tézu akceptovali (mimochodom bola najmä v osemdesiatych rokoch s obľubou citovaná aj viacerými slovenskými psychológmi), potom úvodom formulovanú otázku by bolo zbytočne uvádzať. V našom prípade však nemáme na mysli akýkoľvek mimovoľný motív, ale špecificky iba etický motív, resp. úmysel, t.z. taký, ktorého obsah činnosti je eticky motivovaný.

a) Pojem úmysel v teoretických analýzach

Eticky chápaný úmysel možno deliť na úmysel dobrý a úmysel zlý. O dobrý úmysel ide vtedy, keď je zameraný na dobro, ktoré sa očakáva od konania. „Dobrý úmysel (napríklad pomôcť blížnemu) nerobí ani dobrým, ani správnym konanie, ktoré je samo osebe nezriadené (napr. lož a ohováranie). Cieľ neospravedľňuje prostriedky. Nemožno napríklad ospravedlniť odsúdenie nevinného ako oprávnený prostriedok na záchranu ľudí. Naopak, pridaný zlý úmysel (napr. márnomyseľnosť) robí zlým čin, ktorý môže byť sám osebe dobrým (napr. dať almužnu)“ (KKC, 1753).

V súvislosti so zlým úmyslom vzniká v našom prípade ešte ďalšia otázka, a to, či možno eticky záporne hodnotiť človeka za jeho prežívanie aj vtedy, keď tým, čo myšlienkovito prežíva, sa ešte navonok neprejavil (nekonal). Je známe, že školský disciplinárny poriadok nepozná sankcie za priestupky takéhoto druhu a nepozná ich ani občiansky zákonník. Na druhej strane, podľa kresťanskej morálky človek nehreší iba skutkami, slovami a zanedbávaním dobrého, ale aj svojimi myšlienkami. „Každý, kto na ženu hľadá žiadostivo, už s ňou scudzoložil vo svojom srdci.“ (Mat 5, 28)

Hoci predmetom tejto práce nie je exegetika, predsa poznamenáme, že zatiaľ čo samotné pokušenie (psychologicky povedané: boj motívov) je mimo morálneho hodnotenia, výsledok pokušenia (psychologicky povedané: prijatie rozhodnutia) napríklad v podobe cieľavedomého úmyslu podlieha morálnemu hodnoteniu. Ak teda niekto vo svojich myšlienkových reflexiách dospeje k rozhodnutiu čiže k úmyslu, ako by napr. rád odcudzil, alebo ukradol, oklamal, alebo podviedol, poškodil, alebo zničil, znevážil, alebo zneuctil, ublížil, alebo utýral, a teda aj znásilnil, alebo scudzoložil atď. atď., nemô-

že byť v tejto oblasti svojich psychických reflexií mravný, a to ani vtedy, keď v oblasti svojho prejavového správania ani v jednom prípade, ba dokonca ani raz v priebehu celého jeho života, sa mu nenaskytla príležitosť, aby uskutočnil to, čím sa vo svojich myšlienkových reflexiách sústavne zaoberal.

Zatiaľ tolko o etickom hodnotení záporne prežívaného správania v podobe úmyslu. Všimnime si teraz, ako sa táto problematika javí vtedy, keď iba samotné prežívané správanie v podobe úmyslu je normatívne označené ako kladné, teda dobré.

Na prvý pohľad by sa zdalo, že prežívané správanie, aj keď je morálne označené ako kladné, ale s nulovým výkonom, nemá nijakú hodnotu. Žiak napr. nie je klasifikovaný za svoj dobrý vzťah k predmetu, ale za svoj výkon v ňom. Dokonca ani v morálnej edukácii¹ nie je zvykom izolovane sa nadchýňať dobrým úmyslom, aj keby bol akokoľvek osobitý. Známý výrok „Cesta do pekla je vyložená samými dobrými predsavzatiami“ to nepriamo dokladá.

A predsa existuje určitá časť morálky, ktorej realizovanie predpokladá iba kladný vzťah k norme morálnosti, teda iba samotné autonómne prežívanie tohto vzťahu bez jeho priameho a bezprostredného vonkajšieho manifestovania sa. Je to tá časť morálky, ktorej normatívne regulatívy začínajú záporom „ne“, teda nekradni, nepoškozuj, neohováraj, neublížuj, netýraj a pod. Spoločným znakom týchto noriem je, že ich akceptácia predpokladá *inhibíciu* (doslova zákaz, zastavenie alebo útlm) toho prejavu, na ktorý sa vzťahuje. Teda i za to, že napr. včera, ba ani dnes sme sa nestali obeťou ľudskej zloby, môžeme ďakovať práve pôsobením etickej inhibície u všetkých tých ľudí, s ktorými sme sa v medziľudskej interakcii priamo alebo nepriamo stretli.

Z uvedeného vyplýva, že inhibícia eticky záporne hodnoteného úmyslu môže byť aktívna alebo pasívna. Pri aktívnej inhibícii zabrzdenie možného nemravného správania je výrazom cieľavedomého akceptovania interiorizovanej normy morálnosti ako hodnoty. V takomto prípade človek už na úrovni jeho individuálnej psychickej interakcie dobra a zla, akceptovaním dobra sa stáva mravným. Pri pasívnej inhibícii človek nekoná zlo preto, lebo je to v súlade s jeho mravným presvedčením, ale preto, lebo v daných súvislostiach sa bojí možných negatívnych dôsledkov, napr. v podobe trestu. V takomto prípade máme do činenia iba s mechanizmom psychického

¹ Autor rozlišuje medzi termínmi morálny a mravný. Prvý používa vtedy, keď ide o vonkajšie etické podnety, napr. morálne normy, resp. normy morálnosti. Druhý termín uplatňuje, keď ide o prežívanie morálnej normy človekom na základe jej interiorizovania (zvnútornenia) ako hodnoty. Teda termín morálny versus mravný nechápeme v tomto príspevku ako synonymá.

potlačenia (suppression), a preto nejde o mravné, ale nanajvýš žiaduce správanie.

Teda téza mravný nie je ten, kto nemôže konať zlo, ale ten, kto koná dobro, nie je najšťastnejším vystihnutím celej skutočnosti. Možno práve aj vďaka danej téze sa v našich psychologických výskumoch už tradične orientujeme iba za registráciou prejaveneho dobra, a zostávame nevšímaví k etike neprejaveneho zla. Teda mravný je nielen ten, kto na základe interiorizovanej normy morálnosti pozorovateľne koná dobro, ale aj ten, kto na základe interiorizovanej normy morálnosti nemôže konať zlo, a to ani vtedy, keď to nik nezistí.

Pre zaujímavosť v Talmude, ktorý je zbierkou 613 židovských poučiek dogmaticko-etickej a právnej povahy, sa väčšina, konkrétne 60 % z týchto poučiek, zakladá na zákaze, teda inhibícii. Aj v Dekalógu (Druhá kniha Mojžišova, 20. kap.) dodržiavanie ôsmich z desiatich príkazaní predpokladá iba inhibičnú autoreguláciu človeka.

V podmienkach neustálych civilizačných a kultúrnych zmien sa základné náboženské inhibičné normy (príkázania) diferencovali a diverzifikovali na nesmierne množstvo aplikovaných možností. Ich výrazom v slovníkoch moderných jazykov, vrátane Slovníka slovenského jazyka, je existencia stoviek antonym či opozít. Prostredníctvom nich, ak sa dotýkajú mravných noriem, aj súčasný človek denne tak či onak realizuje etické správanie i na báze svojej pozitívnej inhibičnej autoregulácie.

V tejto súvislosti sa opäť možno spýtať, čo psychológia u nás urobila v oblasti sebavýchovného rozvíjania morálne inhibičnej autoregulácie človeka. V minulosti existujúce reprezentatívne knižné monografie, či už máme na mysli Kuricovu (1960) Sebavýchovu mladého človeka alebo Míčkovu (1976) Sebavýchovu a duševné zdravie, až po v prítomnosti existujúce psychologické práce, sa o tejto etickej problematike ani nezmieňujú. Možno očakávať, že v súčasných nových spoločenských podmienkach sa začne blýskať na lepšie časy aj v tejto oblasti? Dostaneme aj na báze psychologických empirických výskumov odpoveď: napr. koľko adolescentov si uvedomuje, že aj táto oblasť ich prežívania, či chcú, alebo nechcú, sa objektívne podieľa na ich etickom profile? A čo sme urobili na báze psychológie, aby sa tieto skutočnosti sprostredkovávali aj do ich vedomia? Vôbec, existujú v súčasnosti psychologické výskumy aj o tejto intímne morálnej sfére človeka? Domnievame sa, že výskumy zamerané na identifikovanie etického prežívania bez konania, teda v podobe úmyslu, sú dosť podceňované. Zdá sa, že metodologicky extrospektívne orientovaní psychológovia akoby zabudli, že u normálneho človeka každému prejavenejmu mravnému priestupku spravidla predbieha vnútorná myšlienková predpríprava.

Pravda, načrtnutá problematika je omnoho zložitejšia, než sa na prvý pohľad javí. V hre sú aj požiadavky vedeckej metodológie. Orientovať sa totiž na psychické javy vnútorného prežívania znamená uprednostňovať metodológiu introspekcie, a tým sklzať do nežiaducej pozície subjektivisticky orientovaných výskumov. Pozrime sa teda, aké sú v tejto oblasti možnosti, obmedzenia či limity.

b) Pojem úmysel v empirických analýzach

Nie je tajomstvom, že tradičné psychologické prístupy k výskumu etických javov, napr. v podobe úmyslu, sa obvykle zameriavajú na výskum postojev, resp. *názorov, mienok* a pod. Hoci aj takéto výskumy v príslušných súvislostiach majú svoje opodstatnenie, predsa však keď sa realizujú prevažne iba v tejto rovine, aj ony svojou subjektivizovanosťou môžu prispievať k istému zrelativizovaniu objektívne existujúcich noriem morálnosti. Tak sa stáva, že miesto toho, aby sa odhaľoval racionálny základ objektívne platnej normy vo vedomí človeka, časť psychologických výskumov sklza do výskumov morálky ako verejnej mienky. Keďže o verejnej mienke je známe, že jej nestála, jej nestálosť pôsobuje, že pôvodne objektívna norma sa vo vedomí človeka začína meniť na subjektívnu normu morálnosti. V dôsledku toho čoraz viac prestáva pôsobiť ako faktor medzilidského zjednocovania dohovoru a konsenzu, ale skôr ako faktor spôsobujúci nedorozumenia a rozdeľovania ľudí. Z toho už je iba krok k negovaniu morálky. Ak totiž morálka nemá v sebe racionálne jadro, nemožno ju žiadať, lebo nemožno žiadať to, čo nevieme ani logicky zdôvodniť.

V protiklade k tzv. tradičnému výskumu etických javov prostredníctvom postojev sa v predložennom príspevku zameriavame na zisťovanie racionálnych aspektov osvojovania mravnosti, t. z. na zisťovanie *vedomostí, znalostí či spôsobilostí* človeka pochopiť požiadavky objektívne platnej etickej normy v zložitých podmienkach každodenného života. Prostriedkom takto koncipovaného výskumu sa v našom prípade stalo *modelovanie* etických situácií (príbehov) a cieľom sa stalo zisťovanie poznatkov súvisiacich s etickou správnosťou riešenia týchto príbehov.

K tomu niekoľko poznámok. Rozdiel medzi pojmom mienka a pojmom poznatok je v tom, že zatiaľ čo hodnota mienky je daná sumou jej vyznávačov, a to v rovine čím viac, tým lepšie, hodnota poznatku vyplýva z jeho *správnosti*, ktorá sa overuje dokazovaním v podobe vyvodzovania alebo odvodzovania jedného myšlienkového postupu z druhého. Z uvedeného nasleduje, že kým mienka sa viaže na svojho vyznávača – s ním žije a zomiera (odtiaľ tvrdenie, že každý má

svoj vlastný názor, a to dokonca aj na to, čo je mravné a čo nemravné), poznatok (aj v oblasti etiky), pretože vyplýva z logického odvodzovania správnosti myšlienkových operácií, môže existovať a pretrvávajúť aj sám osebe, dokonca bez ohľadu na to, kto je jeho tvorcom.

V predloženom príspevku vychádzame súčasne z faktu, že vedomosti sú síce nevyhnutnou, ale samé osebe nepostačujúcou podmienkou, aby bol človek mravný. Stále totiž platí, že ten, kto vie rozumovo správne riešiť rozličné morálne situácie, môže, a nemusí sa správať v zhode so svojimi poznatkami. Mnoho závisí aj od vôľových vlastností a ešte premnohých ďalších osobnostných faktorov. Na druhej strane však nie je možné formovanie mravnosti bez adekvátneho penza vedomostí. Veď ako sa niekto môže správne morálne autoregulovať, keď ani nevie, čo je mravné a čo nemravné.

Osvojenie poznatkov z oblasti etiky je o. i. predpokladom aj pádnej argumentácie, najmä v stretoch so subjektivistickými názormi. Bez racionálne zdôvodnených poznatkov je totiž akékoľvek argumentovanie málo produktívne, pretože sa odohráva iba na úrovni mienok a domnienok. Teda i v oblasti etickej výchovy platí, že tam, kde nepôsobia vedecky zdôvodnené poznatky, pôsobia nevedecké dohady. A tých posledných je okolo nás stále viac a viac. Veď každý má právo na svoj názor.

H. Hrehová (1999, s. 17) vychádzajúc z učenia sv. Tomáša Akvinského, ktorý rozlišoval medzi *rozumom teoretickým a rozumom praktickým*, konštatuje, že ľudí treba formovať smerom ku praktickej racionalite, teda k etike podľa „Ordo rationis...“, ktorá je rozumovým poriadkom a podstatou osobnej morálnosti. Teoretický rozum má pomáhať pri poznávaní a pochopení racionality nejakého skutku, praktický pri jeho konkrétnej realizácii. Medzi oboma je úzky súvis, lebo každý skutok zahŕňa túto jednotu.“

Keďže s normami morálnosti sa človek nestretáva v izolovanej podobe, ale spravidla v rozličných životných situáciách, úroveň ich správneho aplikovania sme skúmali prostredníctvom, k tomuto účelu zámerne vytvorených *etických situácií (príbehov)*. Tieto príbehy sme predkladali na riešenie náhodne vybraným vzorkám maturantov, teda adolescentom vo veku cca 18 rokov.

Zameranie sa na temer rigorózne skúmanie kognitívnej stránky mravného vedomia si vyžiadalo aj vytvorenie adekvátnych skúšobných podmienok. Riešenie sme napokon našli v aplikovaní výskumnej metodiky v podmienkach prijímacích pohovorov na vysokú školu, konkrétne na odbor psychológie Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity. Výskum sme realizovali tak, že posledným zo série testov v prvom kole prijímacích skúšok bol aj elaborát kognitívneho testu. Jeho vypracovávanie si vyžiadalo od uchádzačov 15 - 20 mi-

nút. Avšak hneď po zozbieraní testov bolo účastníkom prijímacieho pokračovania oznámené, že posledný test bol administrovaný experimentálne, a preto jeho výsledky sa nebudú započítavať do celkovej hodnotenia uchádzača.

Výskumnú vzorku spolu tvoril výberový súbor, pozostávajúci z 355 osôb, čiže participantov, ktorým sme predložili na riešenie 16 rozličných etických príbehov vo forme kognitívneho Testu ZEU-MAK. Ide o pôvodne autorom vytvorený Test ZEU (zrelosti etického uvažovania). Termín „zrelosť“ je narážkou na maturantov (lat. matulus = zrelý). Termínom „uvažovanie“ rozumieme v tejto súvislosti myšlienkový proces, v rámci ktorého maturant na základe svojich vedomostí sa usiluje o správne riešenie úlohy, pred ktorou sa ocitol. „Etickým“ takéto uvažovanie nazývame preto, lebo jeho predmetom je hodnotenie morálnych príbehov.

Zistené výsledky boli veľmi priaznivé. Najnižší údaj správnych riešení bol 60 % v položke 201 a najvyšší 94,4 % v položke 191. Ukázalo sa, že rozdiely medzi riešeniami skupiny A versus skupiny B boli zanedbateľné. Ak vychádzame z úvahy, že u participantov skupiny A teoreticky všetkých možných správnych riešení malo byť 1 440 (180 riešiteľov krát 8 príbehov = 1 440) a skutočne ich bolo 1 185, potom je to 82,29 %-ná úspešnosť. Podobne u participantov skupiny B teoreticky všetkých možných správnych riešení malo byť 1 400 (175 krát 8 = 1 400), ale reálne ich bolo 1 117, čo je v tomto prípade tiež veľmi vysoká 79,78 %-ná úspešnosť.

Na základe zistených údajov možno celkove konštatovať, že identifikovanie úmyslu ako mravného správania sa javí ešte ako relatívne najmenej problematická oblasť mravnej autoregulácie mládeže. Na druhej strane si uvedomujeme, že ani ostávajúca 20 %-ná časť z neúspešných participantov, teda jedna pätina nie je zanedbateľná. Sú to tí, ktorí si neuvedomujú možný zástoj úmyslu, t. z. samotnej myšlienky na „hriechu“. Nehrešíme totiž len skutkami, slovami, ale aj myšlienkami. Preto sa domnievame, že ani toto zistenie by nemalo zostať pomimo formovania etického vedomia adolescenta. *Nik teda nemôže dosiahnuť mravnosť bez pochopenia jej racionálneho základu, a to najmä v mnohorakých životných situáciách aplikácie noriem morálnosti.*

Na záver je nutné ešte poznamenať, že celkove pozitívne výsledky referované v tejto časti práce boli podmienené aj tým, že od participantov sa v spojitosti s daným konkrétnym príbehom žiadalo riešiť, v zmysle kognitívnej schémy Testu ZEU MAK (motivácia, aplikácia, konzekvencia), iba jej prvý, teda najjednoduchší komponent M (motivácia). Úlohou participantov výskumu bolo iba rozlíšiť, či v príslušnom príbehu išlo o eticky kladný alebo záporný úmysel. Keď však

participanti stáli pred úlohou, aby v zmysle komponentu A (aplikácia) eticky ohodnotili správnosť uplatnenia daného úmyslu, výsledky ich riešenia sa zhoršili – klesli na 55,3 %. A to už nehovoríme o pre mnohých problémoch vyplývajúcich z riešenia komponentu K (konzekvencia). V tomto komponente sa participanti zasa dopúšťali nesprávneho riešenia v zmysle tézy „koniec dobrý, všetko dobré“ et vice versa.

Pokúsme sa ilustrovať dosiaľ povedané na nasledujúcom výskumno-situačnom príbehu. „Ondrej si zaumienil vykonať pred Vianocami dobrý skutok“ (M – motív). „Keď našiel 20 eur, ktoré stratil syn zámožných rodičov, neprezradil to, ale peniaze daroval bezdomovcom“ (A – aplikácia). „Za svoj štedrý dar bol verejne pochválený riaditeľom školy“ (K plus – kladná konzekvencia), „keď sa to neskôr dozvedel jeho otec, vytýkal mu, že peniaze nevrátil majiteľovi“ (K mínus – záporná konzekvencia). Keďže problematika riešenia príbehov z aspektu komponentov A, K+, K- nie je v tomto príspevku predmetom našich analýz, v prípade záujmu odkazujeme čitateľa na príslušnú odbornú literatúru.

Pravdaže, zacielenie výskumnej metodiky na *vedomosti* upozorňuje (ako sme už konštatovali), na jej význam, ale aj obmedzenia, pri prenikaní do psychických mechanizmov správneho mravného hodnotenia človeka. Význam má v tom, že vedomosť je nevyhnutnou racionálnou podmienkou mravnosti. Obmedzenie metodiky vyplýva zasa z toho, že vedomosť sama osebe ešte netvorí čnosť. Z toho nasledujú dve zovšeobecnenia. Po prvé, samotné zistenie, že niekto vie napr. správne ohodnotiť uplatňovanie noriem morálnosti v tom-ktorom príbehu, ešte neznamená, že aj sám sa týmito normami v živote riadi. Po druhé, kto ale nespĺňa ani vedomostnú podmienku, nemôže sa v zložitejších situáciách mravne správať, i keby o to akokoľvek usiloval. Teda bez adekvátneho penza vedomostí nie je možné formovanie mravnosti.

Literatúra:

- GRÁC, J. (2008): *Psychológia mravnosti*, Trnava, Typi Universitas Tyrnaviensis.
- HREHOVÁ, H. (1999): *Od obrazu k podobe alebo praktická racionalita v kresťanskej etike*. V: *Radost a nádej*, roč. 2, č. 2, s. 13 – 19.
- KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI (1998): Trnava, Spolok sv. Vojtecha.
- KURIC, J. (1966): *O sebaučchove mladého človeka*, Bratislava, SPN.
- LEONTJEV, A. N. (1973): *Činnosť, vedomie, osobnosť*, Bratislava, Veda.
- MÍČEK, L. (1976): *Sebaučchova a duševní zdraví*, Praha, SPN.
- PARDEL, T. (1977): *Motivácia ľudskej činnosti a správania*, Bratislava, SPN.
- SKINNER, B. F. (1968): *Erziehung als Verhaltensformung*, München, Kliner.

- VRAGAŠ, Š. a i. (2008): *Teologický a náboženský slovník*, II. diel, Trnava, SSV.
- WATSON, J. B. (1919): *Psychology from the standpoint of a behaviorist*, Philadelphia, Lippincott.

*prof. PhDr. Ján Grác, CSc.
Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave*

Prof. PhDr. Ján Grác, CSc., DrSc., ako pedagóg pôsobil od r. 1956 na Ústave ďalšieho vzdelávania učiteľov v Bratislave, potom na Výskumnom ústave pedagogickom v Bratislave. V spojitosti s týmto zamestnaním získal aj hodnosť kandidáta pedagogických vied. Ako psychológ pôsobil od r. 1966 na Katedre psychológie FF UK. Tu sa habilitoval, inauguroval a obhájil hodnosť doktora psychologických vied. Od r. 1994 pracoval na Katedre psychológie FF TU. Od r. 2013 pôsobí ako emeritný profesor na Trnavskej univerzite. Špecializuje sa na edukačnú psychológiu a na psychoracionalizáciu učenia a štúdiá. Vo výskume sa dlhodobo zameriava na riešenie výchovno-vzdelávacích problémov stredoškolskej a vysokoškolskej mládeže.